

Tóth Erika

A mi kis osztályunk, a mi kis világunk

Az osztályközösség az iskola egyik legfontosabb nevelési színtere. A tanulók itt tapasztalják meg először a közösségi élet szabályait, az együttműködés élményét, és itt kezdik felismerni, majd feldolgozni a társas élet pozitívumait és kihívásait. Az osztályközösség nem csupán egy tanulócsoport, hanem személyes kapcsolatok hálózata, amelyben a tanulók és az osztályfőnök egymásra hatva formálják saját értékrendjüket, magatartásukat és társas készségeiket. Közösséget építeni összetett feladat: maga a közösség egyszerre nevelési eszköz és végeredményben nevelési cél. Egy jól működő osztályközösség kialakítása tudatos, hosszú távú pedagógiai tevékenységet kíván a pedagógus részéről, és folyamatos reflexiót, önreflexiót igényel minden résztvevőtől.

Miért fontos a közösség építése az iskolában?

John Dewey szerint a „*A tanulás nem felkészülés az életre, a tanulás maga az élet.*” Dewey úgy tekintett az iskolára, mint egy kicsinyített társadalomra, amelyben a diákok a való élethez hasonló környezetben tanulhatnak meg élni együtt. Ebben a közösségben a tanulók nem passzív befogadók, hanem aktív résztvevők, akik gyakorlati tapasztalatok útján fejlődnek. Az iskolai élet során a gyerekek megtanulják a kompromisszumkésztséget, a felelősségvállalást és a közösségi döntéshozatal szabályait. Szerinte az iskola feladata nemcsak tudás átadása, hanem a demokrácia gyakorlásának terepe is. Dewey szerint a közösségi tapasztalatok elősegítik az állampolgári kompetenciák kialakulását és a felelős közösségi magatartást. A tanár Dewey pedagógiájában valójában egy facilitátor, aki irányítja és támogatja a közösségi tanulási folyamatokat, valamint biztonságos, elfogadó légkört teremt. Nem csupán tudást közvetít, hanem a tanulók közötti együttműködést segíti elő, és biztosítja, hogy mindenki aktívan részt vehessen a közösségi életben.

Justné Kéry Hedvig már egy 1962-ben megjelent tanulmányban kihangsúlyozta, hogy az osztályközösség alakulására leginkább a tanár személyisége és magatartása, valamint a tanulók közötti interakciók minősége hat. A közösségi normák kialakulása hosszú távú, tudatos pedagógiai folyamat eredménye, amelyben a diákoknak részvételi lehetőséget kell biztosítani.

Apró Melinda (2015) rámutat, hogy a közösségi élet tanulása az iskolában elsősorban a szociális kompetenciák – empátia, együttműködés, kommunikáció – fejlesztésén keresztül valósul meg. A demokratikus iskolai légkör megteremtése növeli a tanulók érzelmi biztonságát és felelősségérzetét.

Egy osztályközösség építésénél a siker kulcsa az empátia, a következetes szabályrendszer és a közös élményeken alapuló bizalom. Folyamatos munka, soha nem tekinthetjük késznek, mivel a csoportdinamika változik. A pedagógus feladata ezt figyelni, szükség esetén közbeavatkozni.

Közösségépítés az alfa generációval

Alsó tagozatos tanítóként általában első osztálytól a negyedik osztály végéig, vagyis négy évre kapok ajándékba gyerekeket. A legnehezebb, ugyanakkor a legjobb dolog első osztályt tanítani. A kis óvodások hirtelen iskolásokká válnak (legalábbis a papírforma szerint), és egy másfajta szabályrendszer alapján kellene működniük, mint amit addig megszoktak. Természetesen ez nem megy varázsütésre, ezért mindig igyekszem az átmenetet biztosítani, maradjon tér és idő a játékra, mozgásra, pihenésre. Rengeteget beszélgetünk, meghallgatom őket, igyekszem megismerni mindenkit, és azt is fontosnak tartom, hogy engem megismerjenek, hiszen így tudunk majd csapatként funkcionálni. Ennek fontosságát a kezdetektől fogva kihangsúlyozom. A kezdeti időszakban nagyon kevés szabályban szoktam velük megegyezni. Túl sok szabállyal felesleges őket sokkolni, szerintem az kontraproduktív. Amiben az előkészítő időszakban meg szoktunk állapodni: egyszerre mindig csak egy beszél (a beszélgetőköröknél ezt meg lehet oldani egy plüssjátékkal vagy labdával, az beszél, akinél a játék van), a megadott jelre (pl. felemelem a kezem) odajönnek hozzám, vigyázunk egymásra, bármikor lehet segítséget kérni, próbáljuk ezt jelezni kézfelemeléssel. Fontos a hangerő szabályozása, erre szolgálnak a Csendmanók. Mindenkinek van egy manója (kis pompomból készült figura). Mikor dolgozunk, kiosztom nekik, és a kis manók ügyelnek a csendre. Ezek általában az első közös szabályok az első hetekben. Nem sok, mégis megtörtént, hogy egy gyerek közölte velem az első napokban, már elege van a szabályokból, inkább visszamegy az oviba. A külső szabályok, mint a csengetés, sorakozó, szünetek, fokozatosan, szinte spontán beépülnek a mindennapokba.



Forrás: freepik.com

Most negyedik osztályom van, tehát van mögöttünk három közös év. Túlzás nélkül állíthatom, remek kis közösséggé kovacsolódtunk, csiszolódtunk az évek alatt. Véleményem szerint az első és legfontosabb dolog, hogy a gyerek az iskolában jól érezze magát. Ehhez szükséges a biztonságos légkör, a tanulásban a felfedezés öröme, a csapatban (osztályban) elfoglalt hely, a közös projektek, játékok, a csapatmunka, az alkotás öröme és a humor. Már a

kezdetektől voltak közös kreatív képzőművészeti projektjeink, amelyeknek az alapjául az Igazgyöngy hármas fókuszú vizuális modellje szolgált (vizuális kommunikáció fejlesztése, hátránykompenzálás és szociális készségek fejlesztése). Mivel az osztály zömének írásmozgás-koordinációja az iskolakezdekor nem volt a megfelelő szinten (ezt a DIFER mérés is igazolta), fontos volt ezt osztályszinten fejleszteni. Nem feladatlapokkal és gyakorlással, hanem rengeteg festéssel, rajzzal, gyurmázással, egyéni, páros és csoportmunkákkal. Mindent vizualizáltunk. A szlovák órán a füzetbe rajzolták a tanultakat, abból gyakoroltak, olvasásórán a meséket feldolgoztuk, részekre bontottuk, majd a rajzlapot is különbözőképpen felosztottuk, és oda rajzolták le a vázlatot, amiről könnyű volt visszamondani a történetet. Készítettünk közös téli óriásképet (mindenki egy meghatározott részt, pl. házat, madarat, stb.), majd a lerajzolt, kivágott képet együtt felragasztottuk egy nagy kartonra, amit közösen lefestettünk, nyomdáztunk, és sok kis részből összeállt egy óriáskollázs. Kitettük a bejárat fölé, és mindenki nagyon büszke volt magára, illetve a közös munkára is. Az ehhez hasonló projekteket nagyon szerettük, több ilyen is készült az elmúlt években. A személyes és a társas kompetenciák egyaránt fejlődtek a közös munkák során: Pl. „*Nem hiszem el, hogy ezt én csináltam, de jó! Ezt MI készítettük! Ügyesek vagyunk!*”



Forrás: freepik.com

Első körben a képzőművészeti projektjeink alakították a csapatunkat. A munkákat mindig közösen értékeltük, s ez nagyon pozitívan hatott az osztályklímára. A csoportmunka, a közös feladatok, a feladatmegosztás, a felelősök kijelölése mind-mind erősítette a csoportidentitást. A rajzos projekteknek köszönhetően, a közösségépítésen kívül, az osztály grafomotorikus fejlődése is megugrott. Másodikban közös óriás mesekönyveket készítettünk, szintén csoportmunkában. A *Nemzeti dal* is feldolgoztuk óriáskönyvben. A gyermekek párokban kaptak meg egy-egy versszakot, amelyet A2-s méretben illusztráltak, majd összefűztük az egészet. A nap végére mindenki megtanulta az egész verset, és a mai napig tudják is. Közben beneveztünk hazai és nemzetközi képzőművészeti versenyekre, amelyeken szép eredményeket értünk el. Az egyéni sikerekre osztályszinten voltunk büszkék, fontos volt, hogy ezt ki is fejeztük egymás felé.

A rajzos pályázatokon kívül szavalóversenyekbe, matematikai, olvasási versenyekbe is bekapcsolódtunk. Többen szép sikereket értek el, de ami számomra igazán lényeges volt, hogy egy-egy nagyobb megmérettetés alkalmával az osztály egy emberként szurkolt a versenyzőknek. Olyan is volt, hogy a helyettesítő kollégát kérték meg, küldje el üzenetben nekem, mennyire izgulnak a társaikért, szurkolnak nekik. Volt, aki fotót is csatolt az üzenet mellé. Kedves, szívemelengető emlék marad számomra egy szavalóversenyen való szereplés. Három gyermek jutott be osztályomból a járási fordulóba. Két próza, egy vers. A verset mondó tanuló aranyos besorolással továbbjutott az országos elődöntőbe, a két próza közül az egyik ezüst, a másik aranyos lett. Mikor megkapták az oklevelet, az aranyos kislány megölelte társát, aki ezüstsávós lett, és azt mondta neki teljesen őszintén: „*Én ezt nem értem. Szerintem te most sokkal jobb voltál*”. Mielőtt a saját sikerének örült volna, empátiásan társa felé fordult. A magam részéről az ilyen pillanatok felülírják a helyezéseket.

Közösségünk alakulásában fontos megemlítenem a különböző műsorokra való készülődést. A sablonos műsorok helyett osztályra szabott forgatókönyvvel, zenés-táncos jelenetekkel készültünk egy-egy ünnepre. A forgatókönyv vázát összeraktuk beszélgetőkör keretén belül, a mindennapokból merítve, viccesen, pontokba szedtük, amit aztán történeté fűztem nekik (ez volt az én házi feladatom). Ezt a fázist, a tervezést szerttem leginkább a műsorok készítésénél. Amíg összeállt az egész, rengeteg emlék, mókás dolog, megélt helyzet elevenedett meg. Jókat kuncogtunk, szórakoztunk. Ezt követően letisztáztuk, pontosítottuk a forgatókönyvet, és meg is volt az adott karácsonyi vagy anyák napi jelenet. Rólunk szólt. A miénk volt. A dalokat, táncokat is közösen választottuk ki hozzá. Több lehetőséget ajánlottam, és a legtöbbször gyorsan sikerült közös nevezőre jutni. A díszleteket, bábokat, kellékeket is közösen készítettük el, mindenki kivette a részét a munkából.

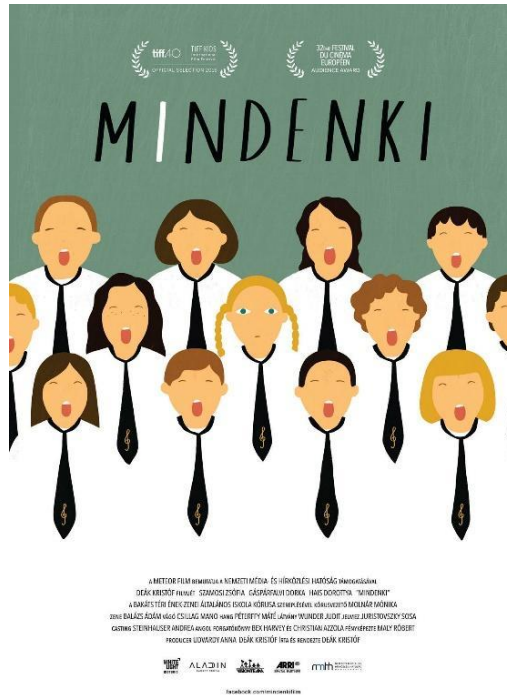


Forrás: freepik.com

Egy osztályközösség építése nem gyors eredményű tevékenység, hanem folyamatos nevelési folyamat. A siker kulcsa az empátikus figyelem, a következetes szabályrendszer és a közös élményeken alapuló bizalom. Ez folyamatos munkát igényel, soha nem tekinthetjük késznek, mivel a csoportdinamika állandóan változik, és erre pedagógusként figyelni kell, szükség esetén közbe kell avatkozni.

A második osztály elején egy új tanuló csatlakozott hozzánk. Az Ukrajnából érkezett, magyar anyanyelvű fiút az osztály hamar befogadta, rövid időn belül megtalálta helyét a csapatban. Ez egyfajta pozitív visszacsatolás volt számomra. A háborús helyzetet sokáig oldottuk meg különböző módokon, de alapvetően zökkenőmentes volt az új tanuló beilleszkedése. A tanév 2. felében egy másik gyermek is érkezett hozzánk, akit szintén rövid idő alatt befogadott a közösség, és ő is megtalálta a helyét az osztályban. Nem állítom, hogy nem voltak problémák, konfliktusok, megoldandó helyzetek, de őszinte kommunikációval és kompromisszumkészséggel mindent sikerült megoldani, elrendezni. Egy éven belül két új tanuló érkezése akár boríthatta volna a már jól összeszokott csoportot. Nem ez történt. Összecsiszolódunk. Kialakult egyfajta saját nyelvünk, és vannak frázisaink, amelyekhez történetek, vicces dolgok kapcsolódnak. Vannak közös mondásaink, dalaink, tradícióink (pl. karácsonyi mézeskalácssütés, anyák napjára szeretetsüti készítése, stb.).

A filmpedagógiát is alkalmazom rendszeresen, a *Mindenki c.* filmet többször megnéztük, átbeszéltük. *Az igazi csoda c.* filmet akkor néztük meg közösen, mikor az egyik tanulót a csoport elkezdte kiközösíteni. Az ok egy szabadtéri játékban kialakult konfliktus volt. Az udvaron hangyapanziót építettek, fűből, növényekből, botokból, kövekből. Mindenkinek megvolt a maga szerepe: alapítók, építők, őrzők, díszítők. Mikor azonban az egyik gyerek szétrombolta a sok munkával felépített panziót, a csoport ellene fordult. A következő építkezésből kizárták, bizonyos feltételekkel csatlakozhatott volna, ami viszont neki nem tetszett. Ebből sok veszekedés támadt, végül már mindenért hibás volt az illető. Többször átbeszéltük, érzelmekártyákkal, játékokkal is próbálkoztam, de nem javult a helyzet. Kénytelen voltam a szülőket is bevonni, szülői értekezletet hívtam össze, és átbeszéltük a problémát. A szülők partnerek voltak, a nyílt kommunikáció eredményesnek bizonyult. Az igazi áttörést osztályszinten egy bátor kislány hozta meg, mikor a perifériára került tanuló mellé állt a többiekkel szemben, és megmondta nekik, hogy igazságtalan dolog mindig mindenért hibáztatni, próbálják meg újra együtt felépíteni a panziót. Ezután megnéztük *Az igazi csoda c.* filmet, feldolgoztuk, és a dolgok a helyükre kerültek. Egy nagyobb projekt vette kezdetét a szünetekben: bogárhotel építettek.



Forrás: filmtekercs.hu

Nem gondolom, hogy akkor működik jól egy osztályközösség, ha nincsenek gondok, problémák. Ezek mindenütt vannak, akármennyire is igyekszünk jelen lenni. Az ezekre adott válasz, a megoldásukra irányuló törekvés és az őszinte kommunikáció az, amitől jó csapattá válhat egy osztály. Rengeteg közös kaland, élmény, projekt, kirándulás, tanulás, gyakorlás, tánc, zene, alkotás, gond, nehézség formált bennünket azzá, amivé váltunk: egy elég jól működő, néha zajos, kreatív és összetartó osztályközösséggé, ahol szabad hibázni, mert abból tanulunk, de pontosan tudjuk, hogy MINDENKI ugyanolyan fontos és értékes a csapatban.

Egyházi iskolaként az oktató-nevelő munka mellett kiemelt figyelmet fordítunk tanulóink számára a bibliai igazságok, a keresztény értékrend elsajátítására, ezért pedagógusként igyekszünk Pál apostol szavait megfogadni a mindennapokban: „*Minden dolgotok szeretetben menjen végbe!*“

Dolgozunk rajta.

Felhasznált irodalom

Falus Iván (szerk.) (2014): *Alternatív pedagógiák*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.

Justné Kéry Hedvig (1962): *Az osztályközösség kialakulására ható pedagógiai tényezők*. In: Magyar Pedagógia, 62. évf., 1–2. szám.